

Social- och hälsovårdsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om temporär ändring av lagen om smittsamma sjukdomar

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om temporär ändring av lagen om smittsamma sjukdomar (RP 101/2020 rd): Ärendet har remitterats till social- och hälsovårdsutskottet för betänkande och till grundlagsutskottet och kommunikationsutskottet för utlåtande.

Utlåtanden

Utlåtande har lämnats av

- kommunikationsutskottet KoUU 3/2020 rd
- grundlagsutskottet GrUU 20/2020 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört (distanskontakt)

- konsultativ tjänsteman Joni Komulainen, social- och hälsovårdsministeriet
- regeringsråd Kirsi Ruuhonen, social- och hälsovårdsministeriet
- regeringssekreterare Outi Äyräs-Blumberg, social- och hälsovårdsministeriet.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- justitieministeriet
- dataombudsman Reijo Aarnio, dataombudsmannens byrå
- Myndigheten för digitalisering och befolkningsdata
- professor Jukka Manner, Aalto-universitetet
- professor Marko Nieminen, Aalto-universitetet
- biträdande professor Antti Honkela, Helsingfors universitet
- dekan, professor Pekka Neittaanmäki, Jyväskylän universitet
- Transport- och kommunikationsverket
- Folkpensionsanstalten
- Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården (Valvira)
- Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- Helsingfors och Nylands sjukvårdsdistrikt
- Finlands Kommunförbund
- F-Secure Oyj

Betänkande ShUB 17/2020 rd

- Hyvintointiala HALI ry
- SOSTE Finlands social och hälsa rf.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att lagen om smittsamma sjukdomar ändras temporärt.

Enligt förslaget ska det inrättas ett informationssystem för att effektivisera brytandet av smittkedjor för det coronavirus som orsakat covid-19-epidemin. Syftet är att spåra upp personer som eventuellt exponerats för viruset.

Institutet för hälsa och välfärd ska temporärt ha som uppgift att tillhandahålla ett informationssystem som utnyttjar mobil teknik. Informationssystemet ska bestå av en mobilapplikation och ett bakomliggande system. Användningen av mobilapplikationen ska vara avgiftsfri och frivillig för befolkningen.

Enligt förslaget ska det bakomliggande systemet förvaltas av Folkpensionsanstalten för Institutet för hälsa och välfärds räkning.

Lagen ska också innehålla bestämmelser om behandlingen och skyddandet av personuppgifter i samband med användningen av informationssystemet.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft den 31 augusti 2020 och gälla till och med den 31 mars 2021.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Enligt förslaget ska det inrättas ett informationssystem för att effektivisera brytandet av smittkedjor för det coronavirus som orsakat covid-19-epidemin. Syftet är att spåra upp personer som eventuellt exponerats för viruset. Målet är att den enskilde själv ska kunna medverka till att stoppa spridningen av coronaviruset med hjälp av en mobilapplikation som erbjuds befolkningen. Med hjälp av applikationen anses det möjligt att effektivisera den tillämpade modellen för hantering av coronasituationen. Modellen bygger på testning, spårning, isolering och behandling. Social- och hälsovårdsutskottet anser att ibruktagandet av mobilapplikationen och de föreslagna författningsändringarna är behövliga och ändamålsenliga. Utskottet föreslår att lagförslaget godkänns med vissa ändringar. Ändringarna grundar sig i synnerhet på grundlagsutskottets utlåtande. Dessutom föreslår utskottet att riksdagen godkänner ett uttalande.

Social- och hälsovårdsutskottet anser att den föreslagna modellen är ändamålsenlig med tanke på integritetsskyddet. Modellen grundar sig bland annat på att det är frivilligt att använda applikationen, på samtycke från användaren och på att användningsändamålet begränsas till förebyggande av coronaviruset. Social- och hälsovårdsutskottet betonar också betydelsen av applikationens och bakgrundssystemets informationssäkerhet. Tillräckliga och effektiva informationssäkerhetsåtgärder är nödvändiga för att skydda uppgifternas användbarhet, integritet och konfidentialitet.

Betänkande ShUB 17/2020 rd

Om applikationen utvecklas eller ändras efter att det gjorts en bedömning enligt 43 g § i lagförslaget, fäster social- och hälsovårdsutskottet dessutom med hänvisning till kommunikationsutskottets utlåtande uppmärksamhet vid att även ändringarna och uppdateringarna ska bedömas på motsvarande sätt. Med tanke på informationssäkerheten är också systemägarens egen riskbedömning och informationssäkerhetsplanering samt tillsynen över lagenligheten av betydelse.

Social- och hälsovårdsutskottet påpekar att en tillräckligt stor del av befolkningen måste använda applikationen för att den ska ge nytta på befolkningsnivå. Olika befolkningsgruppers möjligheter att använda applikationen varierar enligt utskottets uppfattning i praktiken mycket i fråga om såväl behövlig mobil utrustning som kunskaper och färdigheter. I synnerhet är det möjligt att riskgruppen äldre personer kommer att använda applikationen endast i ringa utsträckning. Utskottet betonar det som också nämns i propositionen, nämligen att det måste vara enkelt att använda applikationen och att informationen om behandlingen av personuppgifter vid nedladdning av applikationen ska ges på ett lättläst språk, med beaktande av olika befolkningsgrupper. Också med tanke på den allmänna dataskyddsförordningen bör uppmärksamhet fästas till exempel vid att informationen om behandlingen av personuppgifter är tydlig och begriplig.

När mobilapplikationen lanseras är det dessutom mycket viktigt att informationen om applikationen är begriplig och tillräckligt effektiv. Social- och hälsovårdsutskottet fäster uppmärksamhet vid att kommunikationen har betydelse inte bara för att applikationen ska börja användas i så stor utsträckning som möjligt utan också för att användningen ska grunda sig på korrekt och tillräcklig information.

Social- och hälsovårdsutskottet fäster uppmärksamhet vid att mobilapplikationen — särskilt om den används i stor utsträckning — kan ha konsekvenser för smittspårningen. Applikationen kan effektivisera spårningen genom att göra det möjligt att spåra upp de exponerade i större utsträckning och snabbare än för närvarande. När kontakter tas, situationen för dem som eventuellt exponerats utreds och eventuella karantänbeslut fattas kommer spårningen att kräva större arbetsinsatser, vilket höjer de direkta kostnaderna för spårningsverksamheten i kommunerna och samkommunerna för sjukvårdsdistrikten. Det ökar behovet av tilläggsresurser för spårningen och medför därigenom extra kostnader. Utskottet anser att man innan applikationen införs bör förbereda sig på att merarbete behövs, och att kommunerna och sjukvårdsdistrikten måste ges anvisningar om detta. Dessutom är det skäl att fästa uppmärksamhet vid möjligheterna att undvika överlappande arbete.

Enligt grundlagsutskottet kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning endast om utskottets konstitutionella anmärkningar om förbud att vid utövning av offentlig makt använda information som erhållits via applikationen och om villkorad komplettering av bestämmelserna för samtycke beaktas på behörigt sätt.

Enligt propositionen (s. 33) grundar sig behandlingen av personuppgifter på artikel 6.1 e i dataskyddsförordningen och i fråga om särskilda kategorier av personuppgifter på artikel 9.2 i i förordningen. Enligt grundlagsutskottet bör social- och hälsovårdsutskottet noggrant försäkra sig om att den uppfattning som nämns i motiven och därmed den valda regleringsmodellen är förenliga med EU:s dataskyddsförordning. Om social- och hälsovårdsutskottet anser att den behandling som avses i lagförslaget inte är sådan behandling som grundar sig på samtycke enligt data-

Betänkande ShUB 17/2020 rd

skyddsförordningen och att artikel 7 inte ska tillämpas, ska lagförslagets bestämmelser om användning av applikationen kompletteras med exakta bestämmelser om samtycke inom ramen för de skyddsåtgärder som dataskyddsförordningen tillåter till denna del. I bestämmelserna ska det då föreskrivas om sättet att ge och återkalla samtycket samt om säkerställande av att samtycket är äkta och baserar sig på fri vilja.

Social- och hälsovårdsutskottet delar regeringens uppfattning att bestämmelserna om behandling av personuppgifter grundar sig på artikel 6.1 e i dataskyddsförordningen och i fråga om särskilda kategorier av personuppgifter på artikel 9.2 i. Att personen ska ge sitt godkännande till att uppgifterna överförs kompletterar denna rättsliga grund som en skyddsåtgärd i fråga om behandlingen av personuppgifter. Till följd av grundlagsutskottets utlåtande är det således nödvändigt att komplettera lagförslaget med bestämmelser om samtycke. Kompletteringen behandlas närmare i detaljmotiveringen.

Kommunikationsutskottet anser i princip att det är bra och välkommet att mobilteknik utnyttjas för att kartlägga och bryta smittkedjorna i fråga om coronaviruset, men vill fästa uppmärksamhet vid att projektet oundvikligen också är förenat med risker.

Kommunikationsutskottet anser det mycket viktigt att källkoden för mobilapplikationen offentliggörs, så att systemet och dess säkerhet kan bedömas på oberoende grunder. Social- och hälsovårdsutskottet betonar liksom kommunikationsutskottet vikten av att källkoden för mobilapplikationen görs tillgänglig för alla till den del som ett offentliggörande inte äventyrar informationssäkerheten. Detta kan öka förtroendet för och användningen av systemet.

Kommunikationsutskottet anser att det är viktigt att man i fortsättningen aktivt följer utvecklingen i olika länder och beredningen av interoperabiliteten mellan olika medlemsstaters applikationer. Social- och hälsovårdsutskottet betonar denna aspekt och föreslår att riksdagen godkänner ett uttalande om statsrådets uppföljningsskyldighet i enlighet med förslaget till uttalande i kommunikationsutskottets utlåtande. (*Utskottets förslag till uttalande*)

DETALJMOTIVERING

43 a §. Verkställande av informationssystemet. Utskottet föreslår att det till paragrafen fogas ett nytt 2 mom., varvid nuvarande 2—4 mom. blir 3—5 mom. Det föreslås att paragrafens rubrik ändras så att den bättre beskriver paragrafens innehåll efter tillägget.

I 2 mom. föreskrivs det om samtycke på det sätt som förutsätts i grundlagsutskottets utlåtande. I regleringen av samtycket är det fråga om en skyddsåtgärd för behandlingen av personuppgifter. I 43 a § 1 mom. föreskrivs det att användningen av applikationen är frivillig. Användning och överföring av uppgifter mellan mobilapplikationen och bakgrundssystemet förutsätter användarens samtycke. Samtycket ges i applikationen. Av samtycket ska det framgå att det har lämnats frivilligt och uttryckligt samt med vetskap om de ändamål för vilka uppgifter som överförs med mobilapplikationen får användas och lämnas ut. Det ska också framgå att samtycket inte har lämnats i samband med kundservice inom social- och hälsovården eller i ett myndighetsförfarande. Samtycket kan när som helst återkallas genom att applikationen tas ur bruk.

Betänkande ShUB 17/2020 rd

Utöver vad som föreskrivs i lagen har den som använder mobilapplikationen tillgång till de rättigheter för registrerade som föreskrivs i dataskyddsförordningen. Till dessa rättigheter hör den registrerades rätt enligt artikel 17 att få uppgifter om sig själv raderade. Dessutom föreskriver dataskyddsförordningen bland annat om den personuppgiftsansvariges skyldighet att tillhandahålla information.

43 c §. Behandlingen av personuppgifter i samband med användningen av informationssystemet. Social- och hälsovårdsutskottet föreslår att det på det sätt som förutsätts i grundlagsutskottets utlåtande till slutet av 1 mom. fogas en bestämmelse om förbud mot att vid utövning av offentlig makt använda information som fåtts via applikationen. Förbudet är mer ovillkorligt och har ett bredare tillämpningsområde än vad som föreslås i propositionen. Enligt bestämmelsen förbjuds användning av uppgifterna som enda grund vid beslut om karantän och vid annan utövning av offentlig makt än sådan som hänför sig till ett vårdbeslut som gäller covid-19-smitta.

I 4 mom. föreslås en teknisk korrigerande ändring med anledning av ändringarna i 43 a §.

43 e §. Behandlingen av sådana uppgifter om eventuell exponering som har erhållits med hjälp av informationssystemet. Utskottet föreslår att 3 mom. stryks. Bestämmelserna i momentet flyttas till slutet av 43 c § 1 mom.

43 h §. Tillsyn. Utskottet föreslår att det till paragrafen fogas nya 2 och 3 mom. om Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovårdens inspektionsbefogenheter. Befogenheterna är nödvändiga för att verket ska kunna utföra sin tillsynsuppgift.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Social- och hälsovårdsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslaget i proposition RP 101/2020 rd med ändringar. (Utskottets ändringsförslag)

Riksdagen godkänner ett uttalande. (Utskottets förslag till uttalande)

Utskottets ändringsförslag

Lag

om temporär ändring av lagen om smittsamma sjukdomar

I enlighet med riksdagens beslut
fogas temporärt till lagen om smittsamma sjukdomar (1227/2016) ett nytt 4 a kap. som följer:

Betänkande ShUB 17/2020 rd

4 a kap.

Ett informationssystem för att effektivare bryta smittkedjor för covid-19 och spåra upp personer som eventuellt exponerats för coronavirus

43 a §

Verkställande av informationssystemet

Institutet för hälsa och välfärd tillhandahåller, godkänner och förvaltar ett informationssystem, bestående av en mobilapplikation med tillhörande bakomliggande system, för uppspårning av personer som eventuellt exponerats för coronavirus. Mobilapplikationen är avgiftsfri för användarna och användningen av den är frivillig.

Användning och överföring av data mellan mobilapplikationen och bakgrundssystemet kräver att användaren gett samtycke till det. Samtycket ges i applikationen. Av samtycket ska det framgå att det har lämnats frivilligt och uttryckligt samt med vetskap om de ändamål för vilka uppgifter som överförs med mobilapplikationen får användas och lämnas ut. Det ska också framgå att samtycket inte har lämnats i samband med kundservice inom social- och hälsovården eller i ett myndighetsförfarande. Samtycket kan när som helst återkallas genom att applikationen tas ur bruk. (Nytt)

Institutet för hälsa och välfärd är personuppgiftsansvarig i fråga om behandlingen av personuppgifter i samband med informationssystemet.

Institutet för hälsa och välfärd svarar för informationssystemets funktion och godkännandet av dess informationssäkerhet och kan ställa närmare funktionella och tekniska krav på systemet samt krav på dess informationssäkerhet.

Institutet för hälsa och välfärd ska se till att informationssystemet används bara så länge som det behövs för att bryta smittkedjor för sjukdomen covid-19.

43 b §

Folkpensionsanstaltens uppgifter i samband med förvaltningen av det bakomliggande systemet

Folkpensionsanstalten ska för Institutet för hälsa och välfärds räkning svara för förvaltningen av det bakomliggande systemet på det sätt som Institutet för hälsa och välfärd bestämmer.

43 c §

Behandlingen av personuppgifter i samband med användningen av informationssystemet

Vid användningen av informationssystemet får personuppgifter behandlas på det sätt som föreskrivs i detta kapitel för att bryta smittkedjor för sjukdomen covid-19 och för att spåra upp och informera personer som använder applikationen och eventuellt har exponerats för smitta samt för de statistiska ändamål som behövs för att följa hur covid-19-epidemin fortskrider och bedöma informationssystemets funktion. Personuppgifter får användas endast för de ändamål som är förenliga med detta kapitel, och de får inte användas för polisundersökningar, förundersökningar, rättegångar eller andra ändamål som har samband med lagövervakning. Uppgifterna får inte heller

Betänkande ShUB 17/2020 rd

användas som enda grund vid beslutsfattande enligt 60 § eller vid annan utövning av offentlig makt som inte hänför sig till ett vårdbeslut som gäller covid-19-smitta.

I samband med användningen av informationssystemet får följande personuppgifter behandlas:

- 1) användarens pseudonyma identifierare,
- 2) pseudonyma identifierare för de andra användare som användaren har träffat samt behövliga uppgifter om mötenas varaktighet och tidpunkten för dem samt styrkan hos bluetooth-signalen från den mobila enheten vid tidpunkten i fråga,
- 3) pseudonyma identifierare för användare som anmält sig vara smittade,
- 4) information som användaren har fått om att han eller hon eventuellt har exponerats,
- 5) namn, telefonnummer, hemkommun och vid behov tillfällig boplatser samt uppgifter om symtom som en användare har uppgett i samband med en sådan begäran om kontakt som avses i 43 e § 1 mom.

De uppgifter som avses i 2 mom. 1, 2 och 4 punkten får sparas i användarens mobila enhet. I det bakomliggande systemet får de uppgifter som avses i 2 mom. 3 punkten registreras för uppspårning av de applikationsanvändare som eventuellt exponerats för smitta, och de uppgifter som nämns i 2 mom. 5 punkten registreras för utlämnande till en verksamhetsenhet för hälso- och sjukvård i en kommun eller i en samkommun för ett sjukvårdsdistrikt eller till Ålands hälso- och sjukvård i enlighet med bestämmelserna i 43 e §.

De uppgifter som avses i 2 mom. 1—5 punkten ska raderas och förstöras inom 21 dagar från det att de har registrerats. Uppgifterna ska dock raderas och förstöras senast när informationssystemet tas ur bruk i enlighet med 43 a § 5 mom.

43 d §

Undantag från meddelandeskyldigheten enligt 22 §

Med undantag från vad som föreskrivs i 22 § behöver den som använder en mobilapplikation som avses i detta kapitel inte meddela de uppgifter som han eller hon har fått med hjälp av informationssystemet till en läkare.

43 e §

Behandlingen av sådana uppgifter om eventuell exponering som har erhållits med hjälp av informationssystemet

Institutet för hälsa och välfärd har trots sekretessbestämmelserna rätt att till verksamhetsenheter för hälso- och sjukvård i kommuner och i samkommuner för sjukvårdsdistrikt och till Ålands hälso- och sjukvård lämna ut sådana i 43 c § 2 mom. 5 punkten avsedda uppgifter som behövs för att verksamhetsenheten ska kunna kontakta personer som eventuellt exponerats för smitta för bedömning av deras behov av vård eller av andra åtgärder som behövs med tanke på bekämpningen av covid-19-epidemin.

De uppgifter om eventuell exponering som framgår av en begäran om kontakt enligt 1 mom. får sparas i ett temporärt register som inrättats av en verksamhetsenhet för hälso- och sjukvård i kommunen eller i samkommunen för sjukvårdsdistriktet för att användas när exponerade kontak-

Betänkande ShUB 17/2020 rd

tas enligt 1 mom. En uppgift ska utan dröjsmål raderas ur registret och förstöras när den inte längre är nödvändig för detta ändamål.

~~Enbart den information som mobilapplikationen ger om eventuell exponering kan inte betraktas som sådan befogad misstanke om exponering för en allmänfarlig smittsam sjukdom som avses i 60 §.~~

43 f §

Styrningen av det bakomliggande systemets förvaltning

Social- och hälsovårdsministeriet styr och har uppsikt över Folkpensionsanstalten vid fullgörandet av det uppdrag som avses i 43 b §.

43 g §

Bedömningen av informationssystemets informationssäkerhet

Transport- och kommunikationsverket ska bedöma informationssystemets informationssäkerhet innan det tas i bruk i enlighet med lagen om bedömning av informationssäkerheten i myndigheternas informationssystem och datakommunikation (1406/2011).

43 h §

Tillsyn

Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården utövar tillsyn över informationssäkerheten i informationssystemet.

Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården har rätt att utföra de inspektioner som tillsynen förutsätter och inspektören har rätt att få tillträde till lokaler som är av betydelse för tillsynen och där det förvaras uppgifter som är av betydelse för tillsynen. Inspektioner får dock inte utföras i utrymmen som används för boende av permanent natur. Vid inspektioner ska 39 § i förvaltningslagen (434/2003) iakttas. (Nytt)

Vid inspektionen ska alla handlingar som inspektören begär och som är nödvändiga för inspektionen läggas fram. På inspektörens begäran ska dessutom kopior av de handlingar som är nödvändiga för inspektionen överlämnas till inspektören utan avgift. (Nytt)

Denna lag träder i kraft den 2020 och gäller till och med den 31 mars 2021.

Utskottets förslag till uttalande

Riksdagen förutsätter att statsrådet ägnar mobilapplikationens och bakgrundssystemets utveckling och funktion en mycket tät uppföljning, i synnerhet med tanke på integritets-

Betänkande ShUB 17/2020 rd

skyddet och informationssäkerheten, och upprätthåller beredskap för att vid behov snabbt göra ändringar i regleringen eller på systemnivå. Statsrådet ska lämna en utredning om saken till riksdagen senast under höstsessionen 2021.

Helsingfors 22.6.2020

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Markus Lohi cent
vice ordförande Mia Laiho saml
medlem Pekka Aittakumpu cent
medlem Kim Berg sd
medlem Arja Juvonen saf
medlem Noora Koponen gröna
medlem Aki Lindén sd
medlem Ilmari Nurminen sd
medlem Veronica Rehn-Kivi sv
medlem Minna Reijonen saf
medlem Juhana Vartiainen saml
medlem Heidi Viljanen sd
ersättare Pia Kauma saml
ersättare Anneli Kiljunen sd
ersättare Mai Kivelä vänst
ersättare Mikko Ollikainen sv
ersättare Mirka Soinikoski gröna.

Sekreterare var

utskottsråd Liisa Vanhala.